

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΝΕΡΓΙΑ – ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΜΕΣΑΙΑΣ ΤΑΞΗΣ – ΔΙΑΦΘΟΡΑ –ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Γιάννης Διονυσόπουλος
ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
dion@mnec.gr

Χρήστος Φράγκος
ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
cfragos@teiath.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πέντε χρόνια μετά την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και τρία χρόνια μετά την έναρξη των «Μνημονίων» στην Ελλάδα, η συνολική ύφεση στη χώρα μας τείνει να ξεπεράσει και τις χειρότερες προβλέψεις, καθώς όχι μόνον οι αριθμοί, αλλά και η πραγματικότητα παρουσιάζουν εικόνες απαισιοδοξίας.

Το 2011 κορυφώθηκε η ύφεση με το ρυθμό μείωσης του ΑΕΠ να φθάνει το 7,1%, αφού είχαν προηγηθεί μειώσεις 4,9% το 2010, 3,1% το 2009 και 0,2% το 2008. Το 2012 το ΑΕΠ μειώθηκε με ρυθμό ανώτερο του 6% και το 2013 η μείωση θα είναι της τάξεως του 4%-4,5%, ενώ η ανάκαμψη θα αρχίσει στη διάρκεια του 2014, δηλ. η σωρευτική μείωση του ΑΕΠ φθάνει το 20% στην πενταετία 2008-2012 και μπορεί να φθάσει το 24% στην εξαετία 2008-2013.

Είναι προφανές πως η πολιτική που μας επέβαλλε η Τρόικα και οι δανειστές μας δείχνει να είναι αποτυχημένη και αδιέξοδη και να μην λύνει το πρόβλημα, αλλά να το επαυξάνει, με τάσεις επιδείνωσης.

Η σωρευτική μείωση της συνολικής και της μισθωτής απασχόλησης στην τετραετία 2009-2012 υπερβαίνει το 16% και το 17,5% αντίστοιχα, ενώ το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει εκρηκτική άνοδο, από 7,6% το 2008 στο 17,7% το 2011 και άνω του 23,5% το 2012, ενώ σήμερα εκτιμάται στο 26,8%.

Σε επίπεδο πραγματικής οικονομίας και καθημερινής ζωής, τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα, καθώς η μία μετά την άλλη οι επιχειρήσεις – κυρίως οι μικρομεσαίες – βάζουν λουκέτο ή μεταναστεύουν στο εξωτερικό και η ανεργία στον ιδιωτικό τομέα αυξάνει με γεωμετρική πρόοδο. Ανεργία δε σημαίνει απλά λιγότερα ή καθόλου εισοδήματα, αλλά δραματική ανατροπή της καθημερινής ζωής εκατομμυρίων Ελλήνων πολιτών.

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Η φτώχεια αυξάνει γεωμετρικά. Ήδη αντιμετωπίζουν το φάσμα της φτώχειας πάνω από εννιακόσιες χιλιάδες νοικοκυριά, δηλ. το 21,4% του πληθυσμού, που κατατάσσει την Ελλάδα στη 2η θέση με το μεγαλύτερο ποσοστό φτώχειας στην Ευρώπη.

Φτώχεια δεν σημαίνει απλώς έλλειψη χρημάτων, αλλά είναι ένας «συνθλιπτικός» παράγοντας που επιδεινώνει συνολικά όλους τους κοινωνικούς δείκτες. Η φτώχεια οδηγεί στη μετανάστευση το πιο μορφωμένο και δυναμικό στοιχείο της κοινωνίας, προκαλεί διάλυση των οικογενειών, αύξηση της εγκληματικότητας, της βίας, της κατάθλιψης και των αυτοκτονιών, απειλεί τη δημόσια υγεία, και έχει γενικώς αρνητικές επιπτώσεις. Σ' ένα μακρύ κατάλογο. Από την αυξανόμενη φτώχεια δεν απειλούνται μόνον οι παραδοσιακοί φτωχοί, αλλά πλέον απειλείται ανοιχτά και η ύπαρξη της μεσαίας τάξης, της τάξης ραχοκοκαλιάς της οικονομίας - της «ουδέτερης» τάξης – ανάμεσα στην ανώτερη τάξη των πλουσίων και στην κατώτερη τάξη των φτωχών.

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται όχι μόνο μεταξύ των χωρών, όπου οι χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και στο εσωτερικό των χωρών, έτσι ώστε οι χειρόνακτες εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση να υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης της μεσαίας και ανώτερης τάξης.

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία. Η διαφθορά εξακολουθεί να μαστίζει τις κοινωνίες σε όλον τον κόσμο, ενώ το επίπεδο στις χώρες της ευρωζώνης που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση είναι «απογοητευτικό». Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα συνδέεται άρρηκτα και με τη διαφθορά. Πολεοδομίες, εφορίες, ο χώρος της υγείας και οι δήμοι εμφανίζονται στην κορυφή της διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση. Η χώρα μας λόγω της οικονομικής κρίσης βρίσκεται στο διεθνές προσκήνιο τα τελευταία χρόνια. Τα προβλήματα της διαφθοράς κατακλύζουν

πρωτοσέλιδα στον διεθνή τύπο, η φοροδιαφυγή, οι δικηγόροι και οι γιατροί του Κολωνακίου, τα φακελάκια, οι «τυφλοί» της Ζακύνθου, οι συντάξεις των πεθαμένων, και τελευταία η απραξία με τις λίστες Lagarde.

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση 2012 της Διεθνούς Διαφάνειας, ο Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI), - ο οποίος βασίζεται σε 13 έρευνες που καταγράφουν την αντίληψη ειδικών εμπειρογνομόνων, επιστημόνων, αναλυτών και επιχειρηματιών, κατατάσσοντας 176 χώρες, - τα αποτελέσματα για την χώρα μας είναι άκρως απογοητευτικά. Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 94^η θέση από την 71^η το 2009, και για να συνειδητοποιήσουμε καλύτερα τη θέση της Ελλάδας, αρκεί να διαπιστώσουμε ότι η Ελλάδα είναι τελευταία στην Ευρωζώνη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και προτελευταία μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ.

Αυτό που έχει κυρίως αλλάξει μετά την οικονομική κρίση, είναι η αίσθηση των πολιτών για την διαφθορά στο κράτος, αλλά και τα συναισθήματα που τρέφουν απέναντι σε αυτό. Διάχυτη είναι η εντύπωση ότι η αδιαφάνεια είναι από τους κύριους συντελεστές που οδήγησαν τη χώρα στην οικονομική κατάρρευση. Με τα πελατειακά συστήματα που έταζαν και πραγματοποιούσαν διορισμούς στο δημόσιο και άλλες χαριστικές παροχές να έχουν αποδυναμωθεί λόγω της Τρόικας και να επιβάλλονται σκληρές αποφάσεις και σκληρά οικονομικά μέτρα, τα οποία συρρικνώνουν τα εισοδήματα του κόσμου, οι πολίτες αντιλαμβάνονται με μεγαλύτερη εχθρότητα το κράτος και τους λειτουργούς του. Μέσα σε αυτό το κλίμα είναι απολύτως αναμενόμενο οι Έλληνες πολίτες να αντιλαμβάνονται αυτό το κράτος ως πιο διεφθαρμένο από όσο το αντιλαμβάνονταν στα προηγούμενα χρόνια. πριν την οικονομική κρίση.

Η διαφθορά υπήρχε και παλιότερα, αλλά δεν ήταν τόσο ενοχλητική, γιατί πολίτες είτε την ανέχονταν με μεγαλύτερη ευκολία είτε την υπολόγιζαν ως μικρότερη από όσο την υπολογίζουν σήμερα. Αν και η διεθνής οικονομική κρίση επηρέασε σημαντικά όλες τις οικονομίες της Ευρωζώνης, εκείνες που αποδείχθηκαν περισσότερο ευάλωτες στη χρηματοπιστωτική κρίση και την ύφεση ήταν όσες είχαν αφήσει να σωρευθούν τα προηγούμενα χρόνια ογκούμενα δομικά προβλήματα με σοβαρές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα και το δανεισμό τους, δημόσιο ή/και ιδιωτικό.

Εκτός της Ελλάδας, η επιδείνωση των δομικών ανισορροπιών της οποίας στην πορεία της κρίσης ενέπνευσε τις μεγαλύτερες ανησυχίες στη διεθνή οικονομική κοινότητα και τις αγορές, ο επικίνδυνος συνδυασμός ύφεσης, χαμηλής ανταγωνιστικότητας, μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων και υψηλού χρέους παρατηρήθηκε τόσο στον υπόλοιπο Νότο της Ευρωζώνης –και ιδιαίτερα στην Ισπανία και την Πορτογαλία– όσο και στην Ιρλανδία. Στις περιφερειακές αυτές οικονομίες, το πλέγμα των προβλημάτων που συνέθεσαν την κρίση εξακολουθεί εν πολλοίς να υφίσταται, ενισχύοντας την αβεβαιότητα σχετικά με τις προοπτικές ανάκαμψής τους και συντηρώντας τη δυσπιστία των διεθνών χρηματαγορών.

Η μεγάλη έξαρση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων σημειώθηκε τόσο στις χώρες του Νότου της Ευρωζώνης με ιστορικό δημοσιονομικών ανισορροπιών (Ελλάδα, Πορτογαλία), όσο και στην Ισπανία και την Ιρλανδία, όπου μέχρι πρότινος τα ισοζύγια της Γενικής Κυβέρνησης υπήρξαν πλεονασματικά. Η έξαρση αυτή είχε ως συνέπεια τη σημαντική διόγκωση του δημοσίου χρέους των εν λόγω χωρών, αλλά και την πρόκληση έντονης νευρικότητας στις αγορές κρατικών ομολόγων ως προς την πιστοληπτική τους ικανότητα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, οι αλληπάλληλες υποβαθμίσεις από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης και η έντονη διόγκωση των spreads (υπεροχή αποδόσεων των κρατικών ομολόγων έναντι των αντίστοιχων γερμανικών) αποτέλεσαν σοβαρές διαστάσεις του φαινομένου της κρίσης, που δεν έχουν ακόμα ξεπεραστεί.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι τόσο το μέγεθος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων σε Ιρλανδία, Ισπανία, Ελλάδα και Πορτογαλία, όσο και οι σχετικές αντιδράσεις των διεθνών χρηματαγορών αγορών στα ελλείμματα αυτά, συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τη φύση των παραγόντων που συνέτειναν στην κορύφωσή τους. Εκτός των αποκλίσεων συγκυριακού χαρακτήρα, οι οποίες παρατηρήθηκαν και στην υπόλοιπη Ευρωζώνη εξαιτίας της ύφεσης και των έκτακτων ενισχύσεων που δόθηκαν για την αντιμετώπισή της, οι εν λόγω περιφερειακές οικονομίες παρουσίασαν σοβαρές υστερήσεις εσόδων και αυξήσεις δαπανών, οφειλόμενες σε δομικούς και, επομένως, δυσκολότερα αναστρέψιμους παράγοντες.

Αν και ο βαθμός δημοσιονομικής προσαρμογής ποικίλλει αρκετά ανά χώρα, οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές υπήρξαν υψηλότεροι το 2012 σε σχέση με το παρελθόν και η ασκούμενη συσταλτική δημοσιονομική πολιτική γενικά υπήρξε περισσότερο ανασχετική της ανάπτυξης σε σχέση με τις προβλέψεις. Αυτό συνέβη λόγω της διάχυτης αβεβαιότητας σχετικά με τις εξελίξεις στη Ζώνη του Ευρώ, ιδίως μετά την απομείωση του δημοσίου χρέους της Ελλάδας το Μάρτιο του 2012, η οποία συνέβαλε στην εκ νέου άνοδο των επιτοκίων των κρατικών ομολόγων Ισπανίας και Ιταλίας. Η γενικευμένη αυτή αβεβαιότητα αλλά και τα ήδη σχεδόν μηδενικά βασικά επιτόκια, καθώς και οι δυσκολίες του τραπεζικού τομέα για απρόσκοπτη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας απέτρεψαν την υποκατάσταση της μειούμενης δημόσιας δαπάνης από την ιδιωτική κατανάλωση και επένδυση.

Λέξεις κλειδιά: Οικονομική κρίση, Μνημόνιο, Τρόικα, ΑΕΠ, Ύφεση, Ανταγωνιστικότητα, Δημοσιονομικό Έλλειμμα, Δημόσιο Χρέος, Κρατικά Ομόλογα, Επιτόκια, Ανεργία, Φτώχεια, Διαφθορά, Μεσαία Τάξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο Νόμου, Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας, Αθήνα, 2012.
2. Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου, Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015, Αθήνα 2011.
3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), Αξιολόγηση εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων του 2012 και του προγράμματος σταθερότητας της Ελλάδας, Βρυξέλλες.
4. Η Ενδιάμεση έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική, Αθήνα, 3 Δεκεμβρίου 2012
5. Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, ΕΛΣΤΑΤ, 4/1/2013
6. Η Ελληνική Οικονομία, Τριμηνιαία Έκθεση ΙΟΒΕ, Αρ. Τεύχους 70, Αθήνα, Ιανουάριος 2013,
7. Αποτελέσματα Έρευνας Οικονομικής Συγκυρίας, ΙΟΒΕ, Ιανουάριος 2013, Αθήνα, 6/2/2013,
8. Τρέχουσες Προοπτικές για την Ελληνική Οικονομία Ενδιάμεση Έκθεση, LEVY ECONOMICS INSTITUTE OF BARD COLLEGE, Σεπτέμβριος 2012, Annandale-on-Hudson, New York
9. Ελληνική Οικονομία και Απασχόληση, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Ετήσια Έκθεση 2012, Αθήνα.
10. Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 20112, ΕΣΕΕ, Αθήνα, 19/11/2012
11. "Εισόδημα - Δαπάνες Νοικοκυριών" - Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 7/2/2012
12. Το κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας -2012, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2012
13. Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς CPI2012, Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, Αθήνα, 5/12/2012,
14. «Κράτος & Διαφθορά – Θεσμοί: Από την πτώση στην Ανόρθωση» Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα, 28/11/2012
15. Οικονομικές Εξελίξεις, Τριμηνιαία Έκδοση ΚΕΠΕ, Αρ. Τεύχους 13, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2010,